

Friedrich Schiller – Alle landes frihedsdigter

Af Tom Gillesberg

2009:

I år er det 250 år siden Friedrich Schiller blev født i Marbach, Württemberg, den 10. november 1759. Det er en begivenhed, der ikke blot bør fejres i Tyskland men over hele verden. Schiller har nemlig med rette fået tilnavnet »alle landes frihedsdigter«. Hans liv og virke er tæt forbundet med at tage de frihedsideer, der bl.a. kom til udtryk i den amerikanske frihedskamp og dannelsen af USA, og plante dem i den europæiske muld. »Den højeste form for kunst er den at skabe politisk frihed,« udtrykte Schiller det. Det er en af årsagerne til, at Schiller Instituttet er navngivet efter ham. Schiller Instituttet vil derfor bruge dette »Schillerår« til at anskueliggøre Schillers rolle og hans smukke ideer, og specielt den tætte kobling han har haft til udviklingen af den danske nation.

Schiller var sytten år i 1776, da de amerikanske kolonier gjorde oprør imod undertrykkelsen fra Det britiske Imperium og etablerede en ny fri nation, der, i såvel Uafhængighedserklæringen fra 1776 som forfatningen i 1789, blev etableret på de højeste principper. I tiden mellem disse to skelsættende begivenheder, hvor hele Europa var i største bevægelse under indtryk af begivenhederne i Nordamerika, udviklede Schiller sig til en af verdenshistoriens mest bevægende digtere og filosoffer.

Han begyndte for alvor sin digteriske løbebane, da han i 1781 som ung studerende skrev et rebelsk frihedsdrama kaldet Røverne. Det blev opført på teatret i Mannheim – under stor opsigt, men ikke udelt begejstring. Hertug Karl Eugen, der

havde bevilget sin fattige undersåt Schiller en uddannelse som militærlæge, gav ham forbud imod at skrive mere. Schiller måtte derfor, for at kunne fortsætte med sin digtning, flygte fra Württemberg til Mannheim i Baden-Württemberg.

Schillers næste to skuespil, Kabale og Kærlighed og Fiesco, er begge turbulente dramaer om uretfærdige overgreb fra en tyrannisk overmagt og så selvfølgelig den ulykkelige kærlighed. I Kabale og Kærlighed smerter det os, når den ægte kærlighed mellem den borgerlige musikantdatter Luise Miller og den adelige præsidentsøn Ferdinand ender i en tragedie pga. samfundets klassesdeling, men også når hertugen forsømmer det almene vel for fest og pragt. Han betaler for diamanter til sin elskede ved at tvangsudskrive og sælge sine undersåtter til briterne, der har brug for soldater til at bekæmpe oprøret i Nordamerika.

Tjeneren, der i Kabale og Kærlighed gør lady Milford opmærksom på denne omstændighed, optræder igen i en senere scene, men denne gang tavs. Han har fået tungen skåret af!

Schiller underholder publikum med sine skuespil, men uden at de noget sted mærker en løftet pegefinger eller en moralprædiken, forlader de teatret som bedre mennesker. Schiller lader dem lide sammen med uskyldige, lader dem se igennem magtens blændværk og får dem til at se de enkelte handlinger i nuet, ud fra de store fremtidige konsekvenser de har. Publikums moralske vilje og dømmekraft bliver udviklet og døren åbnet for, at de højere politiske idealer, der foldede sig ud i den amerikanske kamp for frihed, også kan vinde frem her i Europa.

Fra 1783-1787 skriver Schiller så skuespillet Don Carlos, der udspiller sig ved det korrupte spanske hof. Kronprins Carlos' far er konge over et mægtigt imperium, der holdes sammen af den katolske inkvisition. Her er frihedsideer ikke velkomne, og kættere brændes på bålet.

Ind træder så Carlos' borgerlige barndomsven marquis de Posa, der forsøger at vække Carlos til dåd. Han vil have, at Carlos

overvinder sine egne personlige problemer, i form af den forelskelse, han føler for dronning Elisabeth, der var hans trolovede, inden hun blev bortgiftet til hans far kong Phillip. Posa forsøger at få Carlos til at overføre sin kærlighed til kampen for frihed i Nederlandene, hvor man lider frygteligt under det spanske skrækregime (ligesom unge adelige fra Europa, som f.eks. marquis de LaFayette, der rejste til Amerika og spillede en vigtig rolle i at sikre amerikanerne sejren i deres befrielseskrig).

Schiller rejser spørgsmålet: Er det muligt for et menneske at hæve sig op over sine personlige omstændigheder og problemer, og gribe ind i historien på afgørende vis? Ja, viser Schiller i sit drama, men man skal dog også passe på nogle forfærdelige personlige faldgruber, hvis det ikke skal slå fejl.

I Don Carlos lægger Schiller sine egne idealer i munden på marquis de Posa, i tredje akts slutscene mellem ham og kong Phillip (se uddrag til højre).

Dette er revolutionær tale på et tidspunkt, hvor man i Europa bliver regeret af enevældige konger, kejsere, hertuger og lignende, og hvor skrive-, ytrings- og trosfrihed på ingen måde er en hævdvunden ret, men betragtes som kætterske ideer. Det er en af grundene til at Don Carlos første gang bliver opført i Danmark i 1831 – 44 år efter at skuespillet var færdigt!

Men Schiller taler ikke for døve øren. Med sin kunst formår han at vække mange hjerter og hoveder til dåd, ikke blot de fattige og upriviligerede, men også mænd der var født til at indtage de højeste pladser i deres samfund, som f.eks. den danske prins Frederik Christian af Augustenborg og finansminister grev Ernst Schimmelmann. De vækkes af Schillers smukke ideer og store idealer til at handle som borgere i den store republik – det verdenssamfund og den menneskehed, hvor vi alle er lige mennesker for vores skaber. Det beskrives i historien om Den danske hjælp til Schiller.

Vi vil i kommende kampagneaviser forsøge at vise, hvorledes Schiller og andre store tænkere på 1700- og 1800-tallet er sammenvævet med den danske historie og udvikling. Og at danskere på mange tidspunkter spillede en kritisk rolle i at fremme og udvikle de store ideer, der gjorde det muligt for stadig flere mennesker at få tilgang til de amerikanske idealer om retten til liv, frihed og til at søge lykken.

Relaterede artikler:

Uddrag af Friedrich Schiller skuespil Don Carlos, 3. akt 10 scene

Den danske hjælp til Schiller af Tom Gillesberg

Timoleon og Immanuel af Tom Gillesberg